
IZ CRKVENE PROŠLOSTI BARA U XIV I XV VIJEKU: SVEŠTENIK DIMITAR NIKOLIN DOBRIĆ

Savo Marković

Based on a thorough reading of historiography and newly discovered sources from the Dubrovnik State Archives, we analyse the biography of Dimitar Nikolin Dobrić, one of the most prominent late medieval priests of Bar. Associated with a church dignitaries and members of prominent lineages, he is a paradigmatic example of an individual of notable social activity and spiritual influence. Dobrić was the canon of the Collegiate Church of St. Mary of Bar who lived in Dubrovnik as a habitator as early as 1419, chaplain of the altar of St. Peter, Lawrence and Andrew in Petilovrijenci, the church of the Three Martyrs of Kotor in 1429. He died in 1456.

Uvod

Kasno srednjovjekovlje u Baru obilježava smjenjivanje suverena te trajna uspostava mletačke vlasti. Grad u tom razdoblju čestih previranja biva prožet stranačkim suprotstavljenostima, ali i jačanjem komunalne samosvijesti. Barani su nastavili da se iseljavaju u druge sredine, ili da duže borave u njima, i dalje snažno povezani sa zavičajnim gradom. Na osnovu toga, odredbama svojih posljednjih izjava volja i drugim ispravama ostavili su značajne izvore saznanja o medievalnoj komuni iz koje su potekli.

*Don Dimitar Nikolin Dobrić u Baru:
kanonik zborne crkve sv. Marije;
veze s plemićkim rodovima Bačani, Paschi i Žare*

Demetrius Nicolay, presbiter canonicatus Ecclesie Sancte Marie Antibarensis, bio je 29. aprila 1412. prokurator Blaža, opata benediktinske opatije Sv. Marije na Mljetu (*Sancte Marie de Melida*), dubrovačke dijeceze.¹ Tada je obećao da će za pristojbu (*pro communi servicio*) navedenog opata isplatiti Apostolskoj komori i Kolegiju 80 zlatnih florena *cum quinque minutis servitiis consuetis*, do Božića.² Kao prezviter kanonikata barske kolegijalne crkve sv. Marije, Dimitar Nikolin je postupao u ime i za račun službe mljetskog benediktinskog opata. Ne bi se moglo isključiti da je don Dimitar ranije boravio u svetištu na Mljetu, odnosno na dubrovačkom području.³ Poveznica između benediktinskih

¹ *Camera Apostolica (1302-1732)*, Annatae, Introitus et exitus, Obligationes pro communibus servitiis, Obligationes et solutiones – Additamenta: (1302-1732), Svezak 2, Priredili: Josip Barbarić, Jozo Ivanović, Josip Kolanović, Andrija Lukinović, Jasna Marković, Stjepan Razum; *Monumenta Croatica Vaticana* 2, *Croatica Christiana – Fontes* 13, Zagreb – Rim: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatski državni arhiv, Kršćanska sadašnjost, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, 2001, str. 716.

² *Et recognouit in forma. Que commune et minuta seruicia soluere promisit infra festum Natiuitatis Domini proxime venturum et recognita infra vnum annum post dictum terminum exinde secuturum. Alioquin etc. Cardinales XXI.* *Camera Apostolica (1302-1732)*, str. 716.

³ Među dubrovačkim popovima navedenim po diobi zavještanja Grga (*Gergus, Germanus*) de Germano iz 1373. g, a koje je provedeno 7. decembra 1387, nalazi se i Dmitar iz Bara: *Don Demetrius qui stat ad Melitam pro missis pp. I.; Infrascripti sacerdotes et clerici fuerunt contenti habuisse infrascriptas quantitates pro missis pro anima testatoris a dictis episcopis. (...) D-nus Dymitrius de antibaro pp. I. (...) D-nus Dymitrius I. Ante Liepopili,*

svetilišta na Ratcu i Lokrumu bilježi se još 1368. g.⁴ dok je indikativno da će Baranin don Andrija Žare, Dimitrov poznanik, deceniju kasnije postati opat na Mljetu.⁵ Don Dimitrov ujak će 1414. g. ostaviti značajan testamentarni legat za klerike barske zborne crkve sv. Marije.⁶

Don Dimitar Nikolin Dobrić se bilježi 1414. g. u testamentu don Dimitra Segeta, sveštenika iz Bara nastanjenog u Dubrovniku. Don *Demitre* Seget je svoju izjavu posljednje volje utanačio i sačinio 26. maja 1414. u Dubrovniku, a ona je proglašena

„Slavensko bogoslužje u Dubrovniku“, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Razredi filologičko-historički i filosofičko-juridički, 96, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1919, str. 40, 51, 52, 56, 57. Takođe, među svjedocima testamenta gruškog kapelana Čoane iz 1391. g. je *Presb. Dymitrius Antibarensis*. Na listu zavještanja popa D. Andrije Barlotha od 27. juna 1397. [*sacerdoti qui (...) steterit in Ragusio*] dio prima i *Dymitrius de Antibaro*. Ibid, str. 39, 50, 51.

⁴ Na osnovu dokumenta od 8. juna 1368. sastavljenog u crkvi na Daksi, zamjenom, na položaj ratačkog opata dolazi lokrumski opat *Nicola* (sin magistra *Benedictus-a physicus-a*, stranca nastanjenog u Dubrovniku), dok je ratački opat Aleksije, kojeg je na to mjesto 20. aprila 1367. postavio papa Urban V, otišao za opata benediktinskog samostana sv. Marije na Lokrumu. Savo Marković, *Studia Antibarensia*, Perast: Gospa od Škrpjela, 2006, str. 150.

⁵ Savo Marković, „Žare, Natalis, Dalmas: tri testamenta barskih patricija u Dubrovniku (XV–XVI v.)“, *Arhivski zapisi*, Časopis za arhivsku teoriju i praksu, god. XX/2013, br. 2, Cetinje 2014, str. 3340, 51–54.

⁶ *Anc[he] la vigna una de Pre damoss [Prodamos?] a la dicta Liyba, che sia tignuda a dare ogni anno a le clirixi di Sancta Ma[ria] dexinar per lo mio obito. Et se cosa (...) Gluba morisse che queste (...) lo dexinar a li clerici di Sancta Maria (...) soura el dexinar di prima (...) li diti clerici siano tegnuti anuatim (...)*. Savo Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta (1414/19.)“, *Arhivski zapisi*, Časopis za arhivsku teoriju i praksu, god. XXVI/2019, broj 1-2, Cetinje, 2020, str. 29.

nekoliko dana kasnije, 31. maja.⁷ Iz Segetovog testamenta se saznaje da mu je imenjaka, don Dimitar Nikolin Dobrić rođak, sin njegove sestre. Svojem sestriću, takođe duhovniku, Seget je ostavio u nasljeđe polje koje je korišteno za dobijanje soli (*lo campo di Salino*), a koje je prethodno pripadalo barskom plemiću Peru (*Piero*) Paschiju.⁸ Seget istoimenom nećaku i svešteniku (*don Dimitre*) ostavlja još i vinograd (*la vigna de Spilati*), smješten u blizini lokaliteta Spilice (brežuljak pod pećinom *Spile*), odnosno iza Brbota, iznad utvrđenog grada Bara. Zavještalcu primaocu legata namjenjuje i njegove plodove, prihode i pripadnosti, što je vjerovatno prethodno pripadalo Peru Paschiju, kao i navedeno solilo.⁹ Istaknuti barski plemićki rod Pasquali bilježi se u istorijskim izvorima u razdoblju XV–XVII st.

Dobrić (*domino Dimitrio*) se nadalje pominje kao jedan od epitropa oporuke svojeg ujaka i imenjaka sveštenika Segeta, među kojima su bili i pripadnik barskog plemićkog roda *Curiazi*, don Andrija Žare (od početka 1422. g. opat benediktinske opatije sv. Marije na Mljetu) i *Zohane Comar* iz Bara.¹⁰ Može se pretpostaviti da je u to vrijeme Dobrić svoje prebivalište još uvijek imao u Baru. Punomoćjem dvojice Segetovih epitropa, njegovom trećem testamentarnom izvršitelju, sastavljenim u komunalnoj kancelariji u Dubrovniku 2. juna 1414, u prisustvu g. Ludovika *de Gozzis*, zakletog sudije te komune, g. Miha de Sargo i drugih svjedoka pozvanih i ispitanih po tom pravnom poslu, dvojica dobrih ljudi (*boni viri*), sveštenika iz Bara nastanjenih u Dubrovniku, Andrija *di Zarre* i Ivan

⁷ S. Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta“, str. 9–10.

⁸ Ibid., str. 10.

⁹ *Item lasso a don Dimitre mio nievo lo campo di Salino, che fo di Piero Paschi. Ancora lasso al dicto don Dimitre la vigna de Spilati cum li fruti e l'intrade e sue per[tinencie?] che fo di Piero Paschi.* Ibid., str. 28–29.

¹⁰ Ibid., str. 11, 16, 17.

Dominici (Menze; *Comar*?), testamentarni povjerenici preminulog sveštenika, zbog toga što nisu željeli da se udaljavaju, odnosno odlaze iz grada Dubrovnika jer su u to vrijeme bili zauzeti svojim poslovima, na najbolji su način, koliko su mogli, primjerenim putem i formom, odredili i konstituisali prezvitera Dimitra Dobrića iz Bara, inače trećeg epitropa i komisara odnositelja testamenta, za zakonitog prokuratora, da sprovede, tj. potražuje i primi sve što se odnosi na pokretnosti i nekretnine navedenog pokojnog don Dimitra.¹¹ Koliko je razvidno, tim je punomoćjem u odnosu na testatorove pokretnosti bilo dozvoljeno i prodati, odnosno otuđiti predmete do vrijednosti od 30 perpera, kako bi se njegovo tijelo časno i dolično sahranilo, te učiniti druge neophodne troškove. Prokura završava uobičajenim notarskim formulama.¹²

¹¹ *In Christi nomine, Amen. Anno eiusdem nativitatis millesimo quadragesimo quarto decimo, indictione septima, die secundo mensis junii. Ragusii. In cancellaria comunis presentibus nobilibus viris domino Lodovicho de Gozzis (...) iudice jurato dicti comunis, Ser Michael de Sordo et aliis testibus at hoc vocatis et rogatis. Ibiq[ue] boni viri presbiter Andreas di Zarre et presbiter Johannes Dominici de Antibaro, epitropi et fideles commissarii dompni presbiteri Dimitrii Seget de Antibaro defuncti in civitate Ragusii ut per suum ultimum testamentum publicatum hic in Ragusio millesimo et indictione predictis, die penultimo maii plenarie contineri videbitur, non volentes se absentire a civitate preacta Ragusii quia ad presens occupati sunt sui peragendis, omni modo iuxta via et forma quibus melius [poterunt] et possunt fecerunt, constituerunt et ordinaverunt presbiterum Dimitrium Dobrichi de Antibaro tercium epitropum (...) procuratore legitimo in hac parte comitendo ei (...). Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DADU), *Diversa notariae* (DN) 12, f. 31v.; S. Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta“, str. 23-25, 29.*

¹² S. Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta“, str. 24-25.

Međutim, nekoliko godina kasnije Dobrić boravi u Dubrovniku¹³ kao njegov *stanovnik* i tada neopozivo raspolaže svojom nekretninom u Baru, koju je naslijedio od ujaka, namjenjujući je, odredbama nasljedničke supstitucije, ponajprije svojim sestričinama. *Domnus Demetrius de Antibaro habitator Ragusio*, sin pokojnoga Nikole Dobrića iz Bara (*filius quondam Nicolay Dobrich de Antibaro*), na svaki je način pravnim i formalnim putem, što je bolje i djelotvornije učiniti mogao, a da se ništa ne može opozvati nezahvalnošću ili uvredom, 18. januara 1419. darovao svoje polje, odnosno jednu zemljišnu parcelu smještenu u Baru u mjestu zvanom Soline (*unum campum suum sive unam peciam terre posite Antibari in loco dicto Saline*).¹⁴ To polje, odnosno peču zemlje, koje je don Dimitru pok. Nikole ostavio don Dimitar Seget (*domnus Demetrius*) izjavom svoje posljednje volje od 26. maja 1414, darovatelj poklanja Raduši, kćerki Radaka i njegove žene, a svoje sestre Dome – nećakinji istog don Dimitra davaoca (*dat et donat Radusse filie Radath et filie Dome sue uxoris et nepti ipsium*

¹³ Moguće je da se isti don Dimitar nalazi u Dubrovniku prije 13. decembra 1416., kada kao prokurator Domenča Priboja iz Bara postupa pred rektorom i sudom: *Rector di Ragusia con li suoi judici della corte al dilecto nostro Radich caligaro cittadino nostro in Antivaro salutem. El compare davanti da noi Domenze d'Antivaro (cancell.) don Dimitri d'Antivaro come procurator di Domenze Pribo d'Antivari, domandando per la dota di Domussa uxor che fu di Dimitri caligario vostro fradello yperperi cento diece como appare per la carta di dote scripta in 1403, (...) die 29 Julii di mano de Alberto Bono. (...) et assignemo come a fradello et possessore delli beni del (...) olim Dimitri, morto intestato (...). Radič postolar, građanin Bara, pojavio se 1417. g. pred konzulom Vlahom de Sorgo i njegovim sudijama (1417 conparuit Radich caligaris civis Antibari). DADU, *Littere e commissiones Levantis* (LCLev), sv. 6, f. 105r (prethodno 64v).*

¹⁴ S. Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta“, str. 25, 30–31.

domni Demitrii donatoris), da ga posjeduje sa svim pravima i pripadnostima, a njeni nasljednici nasljeđuju.¹⁵ Posjed je bio namijenjen uvećanju miraza Raduše, preferirane sestričine, ukoliko se njen brak realizuje. Ukoliko se dogodi da isprošena Raduša umre prije nego što započne zajednički život sa mužem prelaskom u njegovu kuću, darovatelj je odredio da navedeni komad terena onda treba, za povećanje njenog mira-za, da pripadne Danici, Radušinoj sestri (*sit et esse debeat Daniçe sororis dicte Radusse*), kćerki Radaka i Dome, njenim nasljednicima i sljednicima.¹⁶ Tako treba da bude ukoliko Danica bude živjela s mužem; zato, ukoliko se dogodi da Danica umre prije nego što bude odvedena k mužu i brak bude konzumiran, poklonjeni teren je imao da pripadne njenoj braći i njihovim nasljednicima, sa svim pravima i pripadnostima, prihodima i izdacima, potraživanjima, upotrebom ili zapljenom koji se na njega na bilo koji način odnose.¹⁷ Iako je bilo utvrđeno što će se dogoditi s odnosnim nasljeđem ako sestričima teren ne pripadne (utvrđeni su sljedeći nasljednici, muška djeca Dome i Radaka), izgleda da solilo nije pripalo Dobrićevim sestričima, jer je makar jedna od njegovih nećakinja poživjela: trideset osam godina kasnije, zabilježeno je 1456. g, don Dimitar ostavlja iz ljubavi (*per amor*) testamentarno zavještanje nećakinji Danici (*Daniza mia nepote*), koja je, dakle, tada bila u životu.¹⁸

Na osnovu navedenog se može djelimično rekonstruisati genealoško stablo Dobrića:

¹⁵ Ibid, str. 25, 31.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Isprava, koja je, kako je na margini navedeno, izdata, sačinjena je od sudije Orsata Zamagne i svjedoka Ruska magistra Kristifora. Ibid, str. 26, 31.

¹⁸ Ibid.

Nikola Dobrić, †a. 18. I 1419. ∞ sestra don Dimitra Segeta (†1414.)			
Marko, 1456.	Don Dimitar Dobrić,	Dome, 1419/56.∞Radak (<i>Radach</i>)	
	kanonik, kapelan, 1412/56.		
Nikola, 1456.		Radussa, 1419.	Daniča, 1419. ♂♂
			Daniza, 1456.

Sagledan na izloženi način, genealoški ogranak Dobrića upućuje na pravila o nasljeđivanju imena koja su se primjerice u dubrovačkom vlasteoskom krugu uspostavila još u XIII st. „Nepisana pravila o nasljeđivanju imena bila su striktna za prva dva sina i prve dvije kćeri. Prvi sin je dobivao ime po djedu s očeve, drugi po djedu s majčine strane. Prva kći dobivala je ime po baki s očeve, druga po baki s majčine strane. Kod trećeg i svakog sljedećeg sina, kao i kod treće i svake sljedeće kćeri, čvrstog pravila više nije bilo. Dolazile su do izražaja preferencije roditelja, koje su ovisile o specifičnoj situaciji svake obitelji. Ime trećeg djeteta često se davalo po stricu, ujaku ili tetki, ponekad po svećeniku iz obitelji, a ponekad i po potpuno slobodnom izboru.“¹⁹ Sličan sistem nasljeđivanja ličnih imena mogao je biti ustoličen i u Baru.

*Prezviter Dimitar Dobrić u Dubrovniku:
prokurator, epitrop, kapelan*

Don Dimitar Nikolin Dobrić se bilježi u Dubrovniku između 1420. i 1437. g. Maja 1420, *Johannes Baçani*, tada izabrani i postavljeni nadbiskup, a prethodno barski kanonik, pozajmio je na tri mjeseca 30 zlatnih dukata od Firentinca Giorgia *Gucci* u Dubrovniku, u čemu je učestvovao i *presbiter Demetri Nicole*

¹⁹ Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 9: *Osobna imena*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2018, str. 7, 8.

Antibaro. Dobrić se pojavljuje u sličnoj ulozi u pogledu barskog nadbiskupa kao i nekoliko godina ranije u pogledu opata sv. Marije na Mljetu, kada je papinskoj komori trebalo uplatiti predviđeni iznos pristojbe. Iako je Firentinac Giorgio Gucci (koji je u dubrovačkoj opštinskoj zgradi na Pilama proizvodio staklo), već 20. decembra 1420. potraživao navedeni iznos, očito je da pozajmljeni iznos Ivan nije vratio ni u nekom naknadnom roku, jer kreditno-povjerilački odnosi nisu bili okončani ni 17 godina kasnije.²⁰ *Catharina de Bari seu de Antivari, fiola de Marin Baçani de Antivari*, pri sastavljanju izjave njene posljednje volje odredila je da želi da za vlastitu sahranu utroši iznos od 30 perpera; dalje ističe da je obavezna dati *a don Dimitrio Vechio de Antivari* novčani iznos od 80 dukata,²¹ koji je tom svešteniku nastanjenom u Dubrovniku dugovao njen brat – onda kada ga bude dobila od brata.²² *Et si dicesse che non fosse vero, lo sacramento li se dia per questi ducati*.²³ U pitanju

²⁰ Radmilo Pekić, „Poslovanje italijanskog trgovca Đorđa Gučija u Dubrovniku (1414–1428)“, *Istorijski časopis*, knj. LIX, Beograd 2010, str. 185; Paola Pinelli, „Piero Pantella iz Piacenze i proizvodnja tkanina u Dubrovniku u prvoj polovici 15. stoljeća“, *Analiz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 51/1, Dubrovnik 2013, str. 69.

²¹ „Johannes (Basant) fit archiepiscopus Antibaren.“ („Florentiae, 1420. 20.“); „1420. Veneris 7. Jun. Johannes Antibaren. electus obligavit florenos 80.“; „1422. 11. Decembris Martinus V. per definitivam sententiam irritavit et annullavit electionem et provisionem factas de persona Johannis Batzan ad ecclesias Antibaren.“ Jadranka Neralić, *Priručnik za istraživanje hrvatske povijesti u tajnom vatikanskom arhivu, od ranog srednjeg vijeka do sredine XVIII. stoljeća – Schedario Garampi*, sv. 1. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2000, str. 121.

²² Savo Marković, „Baranke u Dubrovniku: Matična komuna u izjavama njihove posljednje volje (XIV. – XV. stoljeće)“, *Povijesni prilozi*, god. 32, br. 46, Zagreb 2014, str. 31.

²³ DADU, *Testamenta notariae* (dalje: TN), sv. 13, f. 49v. Na ustupljenim snimcima isprava iz DADU, kolaciji priloženog testamenta i ispisa iz

je dug njenog brata Ivana koji je kratko vrijeme bio na položaju barskog nadbiskupa.²⁴

Možda je odnos s barskim nadbiskupom imao složeniju pozadinu; tako bi se moglo pretpostaviti iz jednog dokumenta sačuvanog u Biskupskom arhivu Kotoru, nastalom vjerovatno prije 1436. g.²⁵ Ispravi nedostaje početak i datum, a njen se sadržaj jedva može razabrati: ako se uzme da ni samo ime duhovnika nije čitljivo (Dimitar Nikolin Dobrić?) izvjesno je riječ o ukoru upućenom barskom nadbiskupu u vezi sa nekim obećanjem koje je prekršio.²⁶ Razlog je „sprečavanje nekog sveštenika Nikole u preuzimanju beneficija crkve Sv. Stefana i polovine beneficija crkve sv. Aleksija.²⁷ Izgleda da su nadbiskup i barski sveštenik Nikola *Mishamas*, arhiprezviter barske Crkve sv. Petra, činjeni odgovornim za (ne)sprovođenje naredbe. Prijeti se ekskomunikacijom.“²⁸ Vjerovatno se radi o ostatku prijepisa papinske bule koji svjedoči o protivljenju namještanju beneficijara kojim se zadiralo u prava crkvenih prelata i lokalnih moćnika.²⁹ Prema kanonskom pravu, papa je bio jedini ovlašćen da otvara nove beneficije i imao je pravo rezervacije, tj. pravo da, ako procijeni za potrebno, isključivo on popunjava takva mjesta; takva politika išla je u korist

Distributiones testamentorum (dalje: DT) najljepše zahvaljujem kolegici Nelli Lonzi.

²⁴ Savo Marković, „*Bazana domus* – istaknuti reprezent barskog nobiliteta“, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, LIX-LX, Kotor 2013-2017., str. 432, 435-439, 454; idem, „Baranke u Dubrovniku“, str. 31.; idem, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, Perast: NIP „Gospa od Škrpjela“, 2014, str. 547, 549, 579.

²⁵ S. Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, str. 551.

²⁶ Lenka Blehova-Čelebić, „Rimska kurija i Kotor krajem srednjeg vijeka“, *Boka* 25, Herceg Novi 2005, str. 168.

²⁷ Sv. Aleksandra? Cfr.: S. Marković, „*Bazana domus*“, str. 445-447.

²⁸ L. Blehova-Čelebić, „Rimska kurija i Kotor krajem srednjeg vijeka“, str. 168.

²⁹ Ibid.

duhovnika koji su imali uticajne prijatelje i rođake.³⁰ Štoviše, papinske intervencije su obično tražili ljudi prisutni na Rimskoj kuriji (Dobrića kao prokuratora kod papinske komore nalazimo 1412. g.), a slanje „zastupnika kod pape bio je uobičajen način sticanja ureda, ali je iziskivalo velike troškove za takse i boravak i dosta vremena koje jedan sveštenik nije mogao da izdvoji.“³¹

U međuvremenu, don Dimitar se novembra 1429. bilježi kao kapelan oltara gospođe Slave *de Volzo* u crkvi Petilovrijencima³² u Dubrovniku.³³ Navedene godine duhovnik Dobrić je, kako se

³⁰ „Beneficija nije bilo ni izdaleka koliko i zainteresovanih, a još manje unosnih.“ Suzbijanje gomilanja prebendi (crkvenih beneficija) pokrenuo je papa Ivan XXII 1317. g. konstitucijom *Execrabilis* kojom se naređuje da svima koji drže dva ili više beneficija zadrže samo jedan. Držaoci beneficija su, naprotiv, težili da ih prikupe što više, čak i izvan dijeceze. Ibid, str. 168, 169, 170.

³¹ „Zato je bilo praktičnije poslati umjesto sebe nekog ko će biti, za novac razumljivo, voljan da proslijedi molbu kuriji.“ Ibid, str. 171.

³² Crkva bokeljskih mučenika i braće, sv. Petra, Andrije i Lovra, koji su smatrani svecima zaštitnicima grada, sagrađena je opštinskim novcem na Stradunu; nalazila se na reprezentativnom mjestu. Trojica braće nastradala od jeretika ukazala su se jednoj pobožnoj ženi u snu, otkrivši joj gdje se nalaze njihova tijela i naredivši joj da ode kotorskim vlastima s porukom da ih iskopaju. Odbijanjem kotorskih vlasti, njihova tijela su iskopali Dubrovčani te je njihova translacija po hronikama obavljena 1026. g. Junije Restić (1755-1814.) navodi da je kralj Raške, opsjevši ga, bezuspješno pokušao da osvoji Dubrovnik na blagdan Petilovrijenaca (7. jula) 1184, a Nikša Ranjina (1494-1582) 1185. godine. Mošti trojice mučenika posjedovao je i franjevački samostan Male braće. Ines Ivić, „Crkva i kult sv. Petilovrijenaca u srednjovjekovnom Dubrovniku“, *Peristil*, 59, Zagreb 2016, str. 17, 18, 19.

³³ Relikvije Petra, Lovra i Andrije navedene su u najstarijem popisu mošti dubrovačke katedrale iz 1355. g. s dopunama. S. Razzi u *La Storia di Ragusa* bilježi da se mošti ovih svetaca nalaze u crkvi sv. Vlaha. S. M. Cerva i G. M. Mattei u XVIII st. navode devet relikvijara ove trojice, „još četiri izgubljena,

navodi u arhivskim spisima, bio vrlo aktivan u različitim poslovima u Dubrovniku. Vjerovatno je on bio prokurator Ljubiše Ivanovića u vezi sa iznosom od 33 perpera: *Don Dimitrio d'Antivaro procurator Glubissa Ivanovich yperperi trentatre all anno 1429.* – koji se pominje u knjizi zakupa kuća u Dubrovniku.³⁴ Zabilježeno je da je *Don Dimitrio de Antivaro* u Dubrovniku nastupao kao punomoćnik jednog zlatara.³⁵ Ranije iste godine, 31. jula, don Dimitar pok. Nikole Dobrića je, kao jedini epitrop testamenta Milka Obrojevića, bačvara, prodavao kuću pok. Milka koja se nalazila u seksteriju sv. Vlaha: *Domnus Dimitrius quondam Nicolay Dobrich de Antibaro solus epitropus testamenti Milchi Obroeovich bottarii.*³⁶ Drugi izvršitelj

te ostatke svetih tijela u škrinjici od pozlaćena drva“. Iako s dugom tradicijom, kult blaženih Petra, Lovrijenca i Andrije dobio je na zamahu u Dubrovniku u drugoj polovini XIV st., kada im je pripisana zaštita od kuge. Procesija na blagdan titulara išla je vjerovatno rutom od katedrale do njima posvećene crkve, Ulicom od Puča, Širokom ulicom i Placom na istok do crkve. Uz relikvije kotorskih mučenika nosila se i slika Gospe od Porata. Nella Lonza, *Kazalište vlasti, Ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2009., str. 236, 241, 243-246, 405-406, 422, 431.

³⁴ *Knjige nekretnina dubrovačke općine (13-18. st) : Libri domorum et terrenorum communis Ragusii deliberatis ad afflictum (saec. XIII-XVIII)*, priredili Irena Benyovsky Latin i Danko Zelić, Zagreb – Dubrovnik: Posebna izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, *Monumenta historica Ragusina*, knj. 7/1 (ur. Vladimir Stipetić), 2007, str. 203.

³⁵ *Knjige nekretnina dubrovačke općine (13-18. st)*, str. 203.

³⁶ *Domnus Dimitrius quondam Nicolay Dobrich de Antibaro solus epitropus testamenti Milchi Obroeovich bottarii videlicet epitroporum presentaliter in Ragusio existentius alterio quidem epitropo super vivente nunc existente in Srebreniza; Saint-Blaise-SEXTERIUM*, str. 6, sign. 6, f. 61r/102, *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum* (DUCAC), Zagreb: Institut za povijest umjetnosti,

testamenta se nalazio tada u Srebrenici; Dobrić je zidanu kuću, izvjesno putem javne dražbe, prodao za oko 905 perpera Pavlu *Vasili*; testamentom su bili određeni legati samostanu Male braće u Dubrovniku i samostanu na Daksi.³⁷

Otvoreno je pitanje može li se don Dimitar Nikolin Dobrić poistovjetiti sa Dimitrijem Nikole Dodebukom, kako je njegovo prezime pročitano u nekim dokumentima? On se 20. avgusta 1433. obratio pismom *Zaniniju iz Salumbije*.³⁸ Sve upućuje na to na je prezime *Dobrić* protumačeno kao *Dodebuk*: Dodebuk je bio veći zajmoprimac i vlasnik kuće u Baru 1435. g.³⁹

Testament don Dimitrija starog iz Bara, 13. april 1456.

Testamentum domini Dimitrii veteris de Antibaro otvoren je u Dubrovniku 21. decembra, četvrte indikcije, 1456. godine. Od testatora je bio predat tamošnjem notarijatu i odložen na čuvanje, s ostalim testamentima, prema običaju grada Dubrovnika. Supotpisani svjedoci testamenta don Dimitra

2017., <https://ducac.ipu.hr/project/wp-content/uploads/Saint-Blaise-SEXTERIUM.pdf> (7. 11. 2020).

³⁷ Lokacija nekretnine bila je precizno određena: *Hii sunt confines a levante via publica, a ponente via publica, a monte domus Ruschi marangoni et a pelago domus Pauli aurificis*, dok su komentari: ** cum ang ipp2 - ann - monasterium Sancti Francisci de Ragusio et monasterio de Daxa*, ** causa exequendi et satisfaciendi legatus testamenti Milecih*, ** ad publicum incantum*. Saint-Blaise-SEXTERIUM, str. 6, sign. 6, f. 61r/102, <https://ducac.ipu.hr/project/wp-content/uploads/Saint-Blaise-SEXTERIUM.pdf> (7. 11. 2020).

³⁸ Jasmina Rastoder, *Devet vjekova barske nadbiskupije (1089-1989)*, Bar: Kulturni centar, Opštinski arhiv, 1989., regesta dokumenta br. 27 (DADU, *Acta et diplomata*, prep. 15, br. 158).

³⁹ Bogumil Hrabak, „Privreda Bara u XIV i XV veku“, *Srednjovjekovna istorija Crne Gore kao polje istraživanja*, 3, Podgorica: Istorijski institut RCG, 1999, str. 195.

starog bili su sudija g. Župan de Bona,⁴⁰ don Stjepan Luorsa i don Đuro Brajković. Indikativno je da je don Dimitrova izjava posljednje volje naznačila njegov mogući nadimak (*veteris, vechio*), zasigurno svjedočeći da je ostavilac bio znan kao osoba starije životne dobi. Shodno tome da je „stari“ nazvan još 1437. g, može se tvrditi da je preminuo u poodmakloj starosti.

Sadržaj Dobrićeve oporuke sastavljene osam mjeseci ranije, 13. aprila 1456, počinje zazivanjem Hristovog imena. Stari don Dimitar (*Dimitri*), sin Nikole Dobrića iz Bara, najprije ističe da izjavu svoje posljednje volje iskazuje i određuje dobre i zdrave pameti. Dubrovačkoj prvostolnici sv. Marije Velike ostavlja za desetine i prvine jedan perper, a bratovštini sveštenika 10 perpera. Takođe, za mise sv. Grgura ostavlja zavještanje od pet perpera, a svakom svešteniku u Dubrovniku po dva groša.⁴¹

⁴⁰ Graditelj utvrđenja i vojni zapovjednik Župan Marinov Bona (rođ. oko 1392–1464) rodonačelnik je ogranka nazvanog po nadimku *Županović*. Prvi put se oženio oko 1420. vladikom iz roda Gradi, a drugi put oko 1433. g, iz roda Poča. Godine 1399. stekao je posjed u Gornjim Majkovima, 1419. u Pridvorju, a 1427. g. u Čilipima. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 2, *Vlasteoski rodovi (A – L)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012, str. 128-129.

⁴¹ Ova je testamentarna odredba u skladu sa odredbama dubrovačkih zavještalaca duhovnika s kraja XIV st. koji su navedeni u fusnoti 3, što bi indiciralo dugu prisutnost Dobrića na dubrovačkom području. Sredinom XV st. odnos perpera i groša (denara) kretao se na sljedeći način: 1442: 1 : 14,66; 1448: 1 : 11,66; 1450: 1 : 12; 1451: 1 : 12; 1452: 1 : 14; 1453: 1 : 12. Dubrovački statut iz 1272. g. utvrdio je razmjer koji je iznosio 1 : 12. Godine 1452. količina srebra u grošu kao osnovnoj novčanoj jedinici u Dubrovniku iznosila je 1,062 grama po komadu. Iste godine se za 22,5 perpera dobijalo 270 groša (denara). Za jedan srebrni groš (*grossos*, denar) dobijalo se 30 folara – bakrenjaka. Pavo Živković, „Pariteti dubrovačkog novca u srednjem vijeku“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku*, sv. 22-23, Dubrovnik 1985, str. 35, 36, 37.

Zatim se ostavitelj prisjeća svoje porodice u Baru, pa Nikoli, sinu njegovog brata Marka u Baru ostavlja znatno veći iznos, od 30 perpera.⁴² Svojoj nećakinji Danici, kćerki njegove sestre Dome⁴³ iz Bara ostavio je 10 perpera u znak ljubavi. U ruke Ljubisave (*Glubissava*),⁴⁴ njegove sluškinje,⁴⁵ ostavlja 11 perpera, da plati ona zna gdje. Prethodno pomenutoj Ljubisavi⁴⁶

⁴² Paritet dukata i perpera *ad yperperi tres pro ducato* bio je na snazi tokom XV stoljeća, posebno pomenut 1451. i čak propisan odlukom dubrovačke vlade od 25. februara 1455. P. Živković, „Pariteti dubrovačkog novca u srednjem vijeku“, str. 33.

⁴³ S. Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta“, str. 25-26, 31.

⁴⁴ Ibid, str. 29 (*Gluba, Ljyba*); DADU, TN sv. 16, f. 27v.

⁴⁵ Da se može tvrditi da se radi o istim, višestruko povezanim osobama, svjedoči i zavještanje iz 1437. g. Fra Martinu, sinu Ljubisave (*Glubisava*), redovniku sv. Dominika, Katarina Bazan (koja se u ime brata obavezala don Dimitru starom za 80 dukata) kao legat je namijenila jednu crnu kapu, vrijednosti lakat petnaest groša; navedeno je trebalo ispuniti nakon njene smrti. S. Marković, „*Bazana domus*“, str. 433, 454; DADU, TN, sv. 13, f. 50r; S. Marković, „Baranke u Dubrovniku“, str. 33.

⁴⁶ Don Dimetar Seget je svojim testamentom sačinjenim u Dubrovniku 1414. g. među svojim nasljednicima naveo i Ljubu (*Gluba, Ljyba*), koja mu je vjerovatno bila sluškinja. Njoj je ostavio svoju kuću, vrt, sva stabla maslina i polja. Posebno je istakao da Ljubi ostavlja i jedan vinograd *de Prodamos*, s tim da je obavezna da svake godine priredi klericima kolegijalne crkve Sv. Marije ručak u sjećanje na njegovo preminuće (*per lo mio obito*). Iako je ovo zavještanje uslovljeno eventualnošću Ljubine smrti, izvjesno je da su klerici crkve Sv. Marije koja se u Baru nalazila izvan gradskih zidina bili obavezni održati određen broj misa godišnje za dušu zavještaoca. Vrlo vjerovatno je Ljuba istovjetna sa ženom koja je kasnije pominjana kao Ljubisava (*Glubissava*), te je bila zatim sluškinja kod Segetovog nasljednika i nećaka don Dimitra Dobrića, kako bi se moglo zaključiti shodno testamentarnim legatima od 13. aprila 1456. Možda je Dobrić prihvatio istu kućnu pomoćnicu osta-

ostavlja takođe sve što se nalazi u *kamari* (sobi) i *kužini* te ispod sprata⁴⁷ na balaturu⁴⁸ gdje je on stanovao u trenutku vitelja. DADU, TN, sv. 16, f. 27v.; S. Marković, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta”, str. 11, 29.

⁴⁷ U izvoru je navedeno: *et sotto palmento*. Cfr.: „Et in duabus cameris dicti palmenti secundi fiant due fenestre saracine ad arma et cum cimerio deaurato in medio ipsarum fenestrarum.“; „v dveh sobah drugoga nadstropja pa naj naredijo dve saracenski okni in pozlačen grb med njima.“ Renata Novak Klemenčič, „Risbe in modeli v kamnoseški dejavnosti v prvi polovici 15. stoletja v Dubrovniku“, *Annales, Anali za istrske in mediteranske študije - Annali di Studi istriani e mediterranei - Annals for Istrian and Mediterranean Studies · Series Historia et Sociologia*, Letnik 27, Koper 2017, številka 3, str. 479, 481.; cfr. et.: „ad primum solarium sive palmentum“ u: Nada Grujić, „Onofrio di Giordano della Cava i Knežev dvor u Dubrovniku“, *Zbornik Daná Cvita Fiskovića – II. Renesansa i renesanse u umjetnosti Hrvatske*, ur. Predrag Marković, Jasenka Gudelj, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2008, str. 42; cfr. *quator palmenti* kuće od obrađenog, sječenog i izglačanog kamena, koju je gradio Ivan Petrov Župan u Baru 1444. g. Savo Marković, „Una chasa in la zitade de Antivari: patricijski rod Zupan (Župan)“, *Istorijski zapisi*, god. LXXXVII, br. 1-2, Podgorica 2014, str. 206, 207.

⁴⁸ Riječ *balatorij* (trijem, podstrešje, balkon) u XV st. u dubrovačkim dokumentima biva zamijenjena riječju *solarij*. Balatorij će se u XVI v. preseliti u unutrašnjost i postati bitno obilježje dvorane. U sjevernoj Dalmaciji, u pučkoj arhitekturi, *balatura* je vanjsko stubište. Kotorski *baladur* označava kamenu terasu. „Balatorij može biti otvoren poput terase ili natkriven poput galerije“. „(...) u pučkom graditeljstvu XVIII. i XIX. st. to je dugačak balkon na fasadi kuće sa strane dvorišta koji služi povezivanju pojedinih soba ili stanova“; „balatorij je horizontalna struktura koju nose menzole ili je istaknuta u odnosu na fasadu (do cca 1m); na nju vode vrata, ima ogradu, parapet ili balustradu (...).“ *Solariji* odnosno *balatoriji* bili su i drveni, zadržavši se takvima na vanjštini zgrada u Dubrovniku i nakon prijelaza na kamenu gradnju. Godine 1402. na jednoj se kući pominje podignuti drveni balatur od dasaka i greda, pokriven kupama (*cum cupis*), sa izrađenim stepenicama i ormarom. U Korčuli se dugački balkoni, direktni nasljednici kamenih balatorija, nalaze

sastavljanja testamenta, kao savjestan znak njene isplate. Dobrić je dodao da niko od njegovih epitropa, niti da koje drugo lice može protivrečiti ili osporavati odredbe njegove posljednje izjave volje, već je on vlastan da je kao svoju stvar sačini u cjelosti.

Ostavio je još legat od 30 perpera oltaru gđe Slave *de Vole* u crkvi *Petri Laurenti*. Zanimljivo je da je još 10. novembra 1429. *Dom Dimitrius de Antibaro* bio kapelan oltara koji je zadužbina gđe Slave *de Volzo* smješten u Petilovrijencima (*in ecclesia Sancti Petri et Laurenti*).⁴⁹ Oltar nije konkretnije ubiciran unutar crkve odnosno ispravom,⁵⁰ tako da se postavlja pitanje na koji se objekat zapis odnosi?⁵¹ „S desne strane glavnog oltara

smješteni na pročelju građevina ili prigradeni zidovima dvorišta, služeći horizontalnom povezivanju prostorija i kao mjesto za odmor i uživanje u pogledu na ulice i trgove. Nada Grujić, „Balatorij u dubrovačkoj stambenoj arhitekturi XV. stoljeća“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 37, Split 1998, str. 137, 138, 139, 150, 151.

⁴⁹ *Die X novembris 1429*

Dom Dimitrius de Antibaro capellanus altaris done Slave de Volzo positi in ecclesia Sancti Petri et Laurenti confessus fuit habuisse et recepissee ab epitropis ultrascriptis unum insevanum (?) (scrinium?) ab altare predicto valoris ipperperorum quatuor iuxta legatum superinde factum per dictum testatorem. Renunciando. DADU, DT 9, f. 83r (izvršenje testamenta Andrije Mart. Volzo).

⁵⁰ Ivan Gundulić navodi da se crkva sv. Petra, Andrije i Lovra počela graditi 1363. g. Može se pretpostaviti da je početkom XV st. crkva bila dovršena, s obzirom da je 1419. g. odlučeno da se sagradi zvonik na tri zvona. Na izgradnji zvonika crkve 1425. g. učestvovao je majstor Božidar Bogdanović. I. Ivić, „Crkva i kult sv. Petilovrijenaca u srednjovjekovnom Dubrovniku“, str. 19, 20.

⁵¹ O broju crkvenih oltara i njihovom patronatu, odnosno naručiteljima, saznaje se iz zapisa apostolskog vizitatora Giovannija Francesca Sormana, biskupa Montefeltra, koji je u Dubrovniku boravio od 8. oktobra 1573. do 26.

nalazio se oltar posvećen sv. Petru i Lovri.⁵² Na njemu se nalazila jedna stara i pozlaćena pala, slabog sjaja, s drvenom nebnicom za koju je Sormano naložio da se u roku od šest mjeseci popravi. Sormano donosi da je u oporuci Stanije Vole de Volze, koju mu je na uvid dao svećenik u crkvi, ostavljen novac za izgradnju oltara, pale i kaleža.⁵³ U arhivu zaklade Blaga djela (*Opera pia*) sačuvan je pomenuti testament Slave de Volze od 28. novembra 1392. g,⁵⁴ u kojem ona izriče želju da se u crkvi Petilovrijenaca na Placi sagradi oltar u čast Boga, ostavivši 100

aprila 1574. Sormano navodi da se na glavnom oltaru nalazila drvena pala s brojnim figurama ukrašenim zlatom, ali pomalo oronula, te je naredio da se obnovi. „S lijeve strane glavnog oltara nalazio se oltar posvećen Djevici Mariji na kojem se nalazila pala s brojnim pozlaćenim figurama za koju nalaže da se popravi zajedno s nebnicom nad njom i prijenosnim oltarom koji se na tom oltaru nalazio. Možda se upravo na tu palu odnosio ugovor iz 1443. godine kojim je Petar Branković od Ivana Ugrinovića naručio tri pale koje su trebale biti urađene po uzoru na palu na bočnom oltaru u crkvi sv. Petilovrijenaca“. Oltar posvećen Pohodaženju Blažene Djevice Marije s drvenom palom bio je pod patronatom bratovštine krojača koja se 1425. g. preselila u crkvu Petilovrijenaca. Crkva je u potresu 1667. g. porušena do temelja. Ibid, str. 21, 22. Crkva je krajem XVIII st. opisana kao zapuštena i ruševna, što bi impliciralo da je u Velikoj Trešnji bila jako oštećena. N. Lonza, *Kazalište vlasti*, str. 244-245.

⁵² „Et successive visitavit altarem a manu dextera positum altaris maioris vocatis Sanctorum Petri Laurenti (...)“, ASV, *Visita Ap.*, Sormano, fol. 588v. I. Ivić, „Crkva i kult sv. Petilovrijenaca u srednjovjekovnom Dubrovniku“, str. 24.

⁵³ Ibid, str. 21.

⁵⁴ Slave, koja je preminula 12. maja 1394, bila je druga žena Vuka (*Vole*) Nikolinog (Vladimiri) Volčo, rođ. oko 1285, preminulog oko 1348. g. Navedeni Nikola je bio pradjed Andrije Martola Andrijinog Volčo. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 8, *Genealogije (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2017, str. 407, 408.

perpera za izradu pale i po 30 perpera za izradu kaleža, misala i popločenja, naređujući da se crkvi dodijeli godišnja renta od prihoda iz njenih vinograda.⁵⁵

Navedeno je da je don Dimitar iz Bara izjavio da je dobio i primio od epitropa testamenta Andrije Volzo⁵⁶ legat vrijednosti četiri perpera, odričući se svih daljih potraživanja po tom osnovu. U izvršenjima po zavještanjima takve su formulacije uobičaj-

⁵⁵ *Item volo che se face uno alatre a Petri Laurenti Andrea dela Placa, ab honore de Dio cum una ancona de pp. cento, et uno calixe pp. trenta, et uno messale pp. trenta, et face pavimento pp. trenta (...).* DADU, *Opera Pia*, 3, *Libro che pare dei testamenti*, f. 459. I. Ivić, „Crkva i kult sv. Petilovrijenaca u srednjovjekovnom Dubrovniku“, str. 21, 24.

⁵⁶ Andrija Martola Andrijinog Volčo (oko 1355. – oko 1429), bio je poklisar, a prema M. Orbiniju, vojskovođa. „Godine 1389. poklisar je u Apuliji (Brindisi), gdje se kod kraljeva namjesnika Rajmunda de Baucio de Ursinis zalaže za oslobađanje zatočena zagrebačkog biskupa Horvata. Godine 1392. poklisar je u Zadru, 1408. i 1413. kod kralja Sigismunda, od kojega pokušava ishoditi dobivanje Korčule, Hvara, Brača i Konavala. Prema M. Orbiniju, Andrija je kod Korčule porazio devet galija napuljskog kralja Vladislava poslatih u Kotor kao podršku bosanskom kralju Ostoji. „Sa sinom Ivanom i Petrom Pantellom osnovao je 1418. godine trgovačko društvo, s kojim je u Dubrovnik uvedeno bojenje tkanina. Godine 1422. izgradio je s Jakšom Cotrugli i Galganom Cataldisom radionicu za sukno u Rijeci dubrovačkoj. U svibnju 1420. godine zapovijedao je dubrovačkom vojskom koja je, udružena sa snagama vojvode Sandalja Hranića, osvojila grad Soko i cijele Konavle.“ „Od 1388. do 1429. godine trinaest je puta bio dubrovački knez. Oporuku je načinio 1. prosinca 1423, a objavljena je 29. srpnja 1429. godine.“ Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 3, *Vlasteoski rodovi (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012, str. 328, 330.; Idem, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 6, *Odabrane biografije rodovi (Pi – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2015, str. 264.

jene, unošene po rutini. Ostavitelj Andrija Mart. Volzo⁵⁷ vjerovatno je ostavio za mise na tome oltaru, a epitropi (izvršitelji oporuke) 1429. g. isplaćuju aktuelnome kapelanu da zavještanje obavi.

Za epitrope svojeg testamenta don Dimitar je odredio g. Marina Mihovog *de Bona*,⁵⁸ *dum Zorzija de Andrea*, *dum* Mihajla Lukšića i Matiju zvanog Pes. Sve ono što preostane po testamentarnom raspolaganju, a ispostavi se da pripada don Dimitru Dobriću, isti povjerava epitropima da time raspolažu shodno svojem nahođenju. Testament završava uobičajenom formulacijom u nepovredivosti te isprave bilo kakvim svjedočanstvom: *Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit*.⁵⁹

Zaključak

Na osnovu temeljitog iščitavanja istoriografije i novopronađenih arhivskih izvora razmotren je životopis jednog od prominentnijih kasnosrednjovjekovnih barskih sveštenika, don Dimitra Nikole Dobrića. U kontekstu južnojadranske crkvene i političke istorije, povezan s eklezijastičkim dostojanstvenicima i pripadnicima uglednih rodova, on je paradigmatičan primjer pojedinca istaknutog društvenog djelovanja i duhovnog uticaja. Boraveći

⁵⁷ Andrija Martola Andrijinog Volčo je 1429. g. poslom plovio do Krfa. *Ser Andreas Marini de Volzo* bio je sudija 12. januara 1422, prilikom sastavljanja testamenta don Andrije Žare, *olim et tunc canonici Antibarensis et nunc venerabilis abbatis Melitensis*. N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Sv. 3, str. 328, 330; DADU, TN, sv. 11, ff. 61v-62r.

⁵⁸ Marin Mihočev Bona (oko 1385–1461) u razdoblju od 1443. do 1461. osam puta je bio dubrovački knez. Oženio se oko 1418. g. plemkinjom iz roda Goče. Stekao je posjede u Smokovljanima (1399), Đurinićima (1419) i Mrcinama 1425. g. N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Sv. 2, str. 99, 100.

⁵⁹ DADU, TN sv. 16, f. 27v.

dugo u Dubrovačkoj Republici, uspostavio je značajne veze s mnogim ličnostima te je tako mogao posredovati u poslovima, biti oslonac u interesima i poduhvatima koji su koincidirali s razdobljem apelacione pravne nadležnosti slobodnog grada u odnosu na zavičajni komunitet sveštenika. Takvo istupanje osposobilo ga je za aktivnosti i u mnogo većim i zahtjevnijim sredinama, te će se novim istraživanjima i istoriografskim sintezama potvrditi važnost njegovog socijalnog kapitala. Minucioznom analizom izjave posljednje volje don Dimitra posebno se sagledavaju činjenice vezane za njegovo nasljeđivanje, ali i ostali aspekti pojavnosti cijele prve polovine XV v, pri čemu se zaključuje da je riječ o višestruko etabliranom, dobrostojećem, dugovječnom duhovniku, koji je do kraja života imao uporišnu ulogu u htijenjima mnogih pojedinaca. Barski kanonik zborne crkve sv. Marije 1412, koji je kao *habitor* boravio u Dubrovniku već 1419, kapelan oltara sv. Petra i Lovra u Petilovrijencima – crkvi bokeljskih mučenika 1429, preminuo je 1456. godine.

Prilog 1:

DADU, TN sv. 16, f. 27v. Testament don Dimitrija starog (Dobrića) iz Bara, sastavljen 13. aprila, objavljen 21. decembra 1456.

Testamentum domini Dimitrii veteris de Antibaro.

(In margine: *Extractum*)

MCCCCLVI, Indictio quarta, die vigesima prima mensis decembris. Ragusii.

Hoc est testamentum domini Dimitrii veteris de Antibaro receptum in notaria Ragusii, ubi alias depositatum fuerat ad salvandum per ipsum testatorum cum aliis testamentis vivorum iuxta morem civitatis Ragusii. Subscriptum per Ser Zupanium de Bona iudicem, et dom Stefanum Luorsa et dom Georgium Braychovich, testes asscriptos dicto testamento. Cuius tenor talis est, videlicet: In Christi nomine, amen.

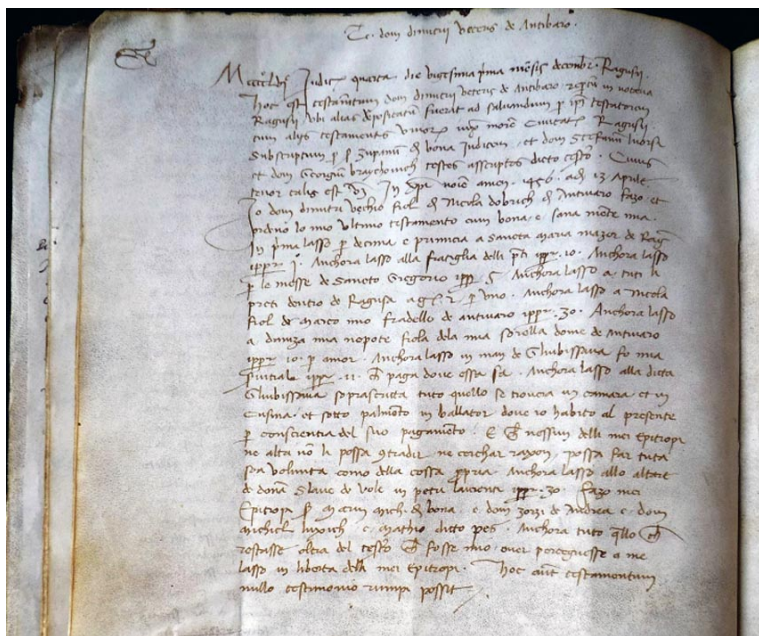
1456, adi 13 aprile. Io dom Dimitri vechio, fiol di Nicola Dobrich di Antivaro fazo et ordeno lo mio ultimo testamento cum bona e sana mente mia. In prima lasso per decima et primicia a Santa Maria Mazor de Ragusa iperpero 1. Anchora lasso alla fratiglia delli preti iperperi 10. Anchora lasso per le messe de Santo Gregorio iperperi 5. Anchora lasso a tuti li preti dentro de Ragusa a grossi 2 per uno.

Anchora lasso a Nicola fiol de Marco mio fradello de Antivaro iperperi 30. Anchora lasso a Daniza mia nepote, fiola dela mia sorella Dome de Antivaro iperperi 10 per amor. Anchora lasso in man de Gliubissava, fo mia servitiale, iperperi 11, che paga dove essa sa. Anchora lasso alla ditta Gliubissava soprascritta tutto quello se trovera in camara et in cusina et sotto palmento in ballator dove io habito al presente per conscientia del suo pagamento. Et che nessun delli mei epitropi ne altri non li possa contradir, ne cerchar raxon; possa far tuta soa

volunta como della cossa propria. Anchora lasso allo altare de donna Slave de Vole in Petri Laurenti iperperi 30.

Fazo mei epitropi Ser Marini Mich. de Bona e dom Zorzi de Andrea e dom Michiel Luxich e Mathio dicto Pes. Anchora tuto quello che restasse oltra del testamento che fosse mio, over per- tegnesse a me, lasso in liberta delli mei epitropi.

Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.

Izvori i literatura:

- Državni arhiv u Dubrovniku (DADU)
Diversa notariae (DN) 12, ff. 31v–32r (2. VI 1414.).
Distributiones testamentorum (DT) 9, f. 83r (10. X 1429; 22. III 1489).
Littere e commissiones Levantis (LCLev), sv. 6, f. 105r (prethodno 64v), (13. XII 1416–1417.).
Testamenta notariae (TN), sv. 11, ff. 61v–62r (12. I 1422.); sv. 13, ff. 49r–50r (3. V–X 1437.); sv. 16, f. 27v (13. IV–21. XII 1456.).
- *Camera Apostolica (1302–1732)*, Annatae, Introitus et exitus, Obligationes pro communibus servitiis, Obligationes et solutiones – Addimenta: (1302–1732), Svezak 2, Priredili: Josip Barbarić, Jozo Ivanović, Josip Kolanović, Andrija Lukinović, Jasna Marković, Stjepan Razum; *Monumenta Croatica Vaticana* 2, Croatica Christiana – Fontes 13, Zagreb – Rim: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatski državni arhiv, Kršćanska sadašnjost, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, 2001.
- *Knjige nekretnina dubrovačke općine (13-18. st) : Libri domorum et terrenorum communis Ragusii deliberatis ad afflictum (saec. XIII-XVIII)*, priredili Irena Benyovsky Latin i Danko Zelić, Zagreb – Dubrovnik: Posebna izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, *Monumenta historica Ragusina*, knj. 7/1 (ur. Vladimir Stipetić), 2007.
- Saint-Blaise-SEXTERIUM, str. 6, sign. 6, f. 61r/102, *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum* (dalje DUCAC), Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2017, <https://ducac.ipu.hr/project/wp-content/uploads/Saint-Blaise-SEXTERIUM.pdf> (7. 11. 2020).
- Blehova-Čelebić, Lenka, „Rimska kurija i Kotor krajem srednjeg vijeka“, *Boka* 25, Herceg Novi 2005, str. 165–182.
- Grujić Nada, „Balatorij u dubrovačkoj stambenoj arhitekturi XV. stoljeća“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 37, Split 1998, str. 137–154.
- Grujić Nada, „Onofrio di Giordano della Cava i Knežev dvor u Dubrovniku“, *Zbornik Danâ Cvita Fiskovića – II Renesanse i renesanse u umjetnosti Hrvatske*, ur. Predrag Marković, Jasenka Gudelj, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2008, str. 9–50.

- Hrabak Bogumil, „Privreda Bara u XIV i XV veku“, *Srednjovjekovna istorija Crne Gore kao polje istraživanja*, 3, Podgorica: Istorijski institut RCG, 1999, str. 167–197.

- Ivić Ines, „Crkva i kult sv. Petilovrijevnaca u srednjovjekovnom Dubrovniku“, *Peristil*, 59, Zagreb 2016, str. 17–25.

- Liepopili Ante, „Slavensko bogoslužje u Dubrovniku“, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Razredi filologičko-historički i filozofičko-juridički, 96, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1919, str. 30–58.

- Lonza Nella, *Kazalište vlasti, Ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2009.

- Marković Savo, „Baranke u Dubrovniku: Matična komuna u izjavama njihove posljednje volje (XIV. – XV. stoljeće)“, *Povijesni prilozi*, god. 32, br. 46, Zagreb 2014, str. 7–46.

- Marković Savo, „*Bazana domus* – istaknuti reprezent barskog nobiliteta“, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, LIX-LX, Kotor 2013-2017., str. 427–455.

- Marković Savo, „Prilog proučavanju kasnog srednjovjekovlja u Baru: nasljeđivanje don Dimitra Segeta (1414/19)“, *Arhivski zapisi*, Časopis za arhivsku teoriju i praksu, god. XXVI/2019, broj 1–2, Cetinje, 2020, str. 7–32.

- Marković Savo, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, Perast: NIP „Gospa od Škrpjela“, 2014.

- Marković Savo, *Studia Antibarensia*, Perast, Gospa od Škrpjela, 2006.

- Marković Savo, „*Una chasa in la zitade de Antivari*: patricijski rod Zupan (Župan)“, *Istorijski zapisi*, god. LXXXVII, br. 1–2, Podgorica 2014, str. 195–227.

- Neralić Jadranka, *Priručnik za istraživanje hrvatske povijesti u tajnom vatikanskom arhivu, od ranog srednjeg vijeka do sredine XVIII. stoljeća – Schedario Garampi*, sv. 1. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2000.

- Novak Klemenčič, Renata, „Risbe in modeli v kamnoseški dejavnosti v prvi polovici 15. stoletja v Dubrovniku“, *Annales, Anali za istrske in mediteranske študije - Annali di Studi istriani e mediterranee - Annals for Istrian and Mediterranean Studies · Series Historia et Sociologia*, Letnik 27, Koper 2017, številka 3, str. 477–486.

- Pekić Radmilo, „Poslovanje italijanskog trgovca Đorđa Gučija u Dubrovniku (1414–1428)“, *Istorijski časopis*, knj. LIX, Beograd 2010, str. 177–196.

- Rastoder Jasmina, *Devet vjekova barske nadbiskupije (1089–1989)*, Bar: Kulturni centar, Opštinski arhiv, 1989.

- Pinelli Paola, „Piero Pantella iz Piacenze i proizvodnja tkanina u Dubrovniku u prvoj polovici 15. stoljeća“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 51/1, Dubrovnik 2013, str. 61–74.

- Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 2, *Vlasteoski rodovi (A – L)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012.

- Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 3, *Vlasteoski rodovi (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012.

- Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 6, *Odabrane biografije rodovi (Pi – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2015.

- Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 8, *Genealogije (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2017.

- Vekarić Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 9: *Osobna imena*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2018.

- Živković Pavo, „Pariteti dubrovačkog novca u srednjem vijeku“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku*, sv. 22–23, Dubrovnik 1985, str. 31–39.